

MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

RĂSFOIEȘTE

**Elvira Rotundu
Carmen Tomescu-Stachie**

ISTORIE

MANUAL
PENTRU
CLASA
A V-A

CORINT

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Elvira Rotundu
Carmen Tomescu-Stachie**

ISTORIE

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale.

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4452 din 27.07.2017, în urma evaluării, și este realizat în conformitate cu programa școlară aprobată prin OM nr. 3393 din 28.02.2017.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2017–2018.

Inspectoratul școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

116.111 - numărul de telefon european de asistență pentru copii

Elvira Rotundu – profesoară de istorie, gradul didactic I, Colegiul Național „Costache Negruzzi” din Iași, doctor în Științele Educației, profesor-asociat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Profesor metodist, coordonator de practică pedagogică la Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.

Carmen Tomescu-Stachie – profesoară de istorie, gradul didactic I, Școala Gimnazială „Ion Ghica” din Iași. Profesor metodist, coordonator de practică pedagogică la Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, responsabilă a cercului metodic al profesorilor de istorie – grupa IV, școli gimnaziale, Iași.

REFERENȚI:

Prof. univ. dr. **Călin Felezeu**, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Mirela Popescu, profesor gradul didactic I, Colegiul Național „Spiru Haret” din București

Redactare: **Flori Bălănescu**

Tehnoredactare computerizată: **Mihaela Ciufu**
Lorena Ionică

Design copertă: **Dan Mihalache**

Credite foto: shutterstock.com

Hărțile au fost reproduse după M. Manea, A. Pascu, *Atlas școlar de istorie universală*, Ed. Corint, 2015, Minodora Perovici, *Istorie universală. Atlas școlar ilustrat*, Ed. Corint, 2015 și *Istoria României. Atlas școlar ilustrat*, Ed. Corint, 2014.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României **ROTUNDU, ELVIRA**

Istorie : manual pentru clasa a V-a / Elvira Rotundu, Carmen Tomescu-Stachie. - București : Corint Logistic, 2017

ISBN 978-606-94044-7-8

I. Tomescu-Stachie, Carmen

94

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate EDITURII CORINT LOGISTIC, parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București,
cod poștal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97;
021.319.48.20

Depozit

Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București,
cod poștal 060012. Tel.: 021.310.15.30

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Deșteaptă-te, române!

*Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann*

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Cuprins

Unitatea 1 – ALFABETUL ISTORIEI – RECONSTITUIREA TRECUTULUI.....	7	Viața cotidiană în lumea romană	60
Izvoare istorice	8	Studiu de caz: Orașul și monumentele publice ..	62
Perceperea timpului și a spațiului	10	Studiu de caz : Colosseum și gladiatorii	63
Evaluare	12	Studiu de caz : Pompei	64
Unitatea 2 – PREISTORIA.....	13	Studiu de caz : Armata romană	65
Primii oameni	14	Studiu de caz : Zeii romanilor. Templele.	66
Revoluția neolitică	16	Studiu de caz : Creștinismul	67
Inventarea metalurgiei.....	18	Romanizarea	68
Evaluare	20	Evaluare	70
Unitatea 3 – CIVILIZAȚIA ORIENTULUI ANTIC... ..	21	Unitatea 6 – GETO-DACII.....	71
Mediul natural și viața cotidiană.....	22	Geții și dacii. Rânduiești, obiceiuri, credințe	72
Studiu de caz: Orașul-stat Babilon.....	24	Burebista și Decebal. Războaiele daco-romane..	74
Studiu de caz: Temple și piramide.....	25	Evaluare	76
Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic ..	26	Unitatea 7 – CIVILIZAȚIA ISLAMICĂ.....	77
Studiu de caz : Chinezii	28	Apariția Islamului. Credința musulmană.....	78
Studiu de caz : Evreii	29	Expansiunea militară și culturală a Islamului. ..	80
Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet	30	Evaluare	82
Studiu de caz : Epopeea lui Ghilgameș.....	32	Unitatea 8 – EUROPA MEDIEVALĂ.....	83
Studiu de caz : Codul lui Hammurabi	33	Formarea popoarelor europene	84
Evaluare	34	Etnogeneza românească	86
Unitatea 4 – CIVILIZAȚIA GREACĂ ȘI SINTEZA ELENISTICĂ	35	Europa creștină în mileniul I	88
Mediul natural și ocupațiile grecilor	36	Studiu de caz: Creștinarea francilor.	
Studiu de caz: Ceramica între utilitate și artă ...	38	Carol cel Mare	90
Adevăr și legendă: legendele Olimpului.		Studiu de caz: Imperiul Bizantin	91
Războiul troian	39	Viața cotidiană în Evul Mediu.	92
Polisul – organizare internă: Atena și Sparta.		Studiu de caz: Domeniul feudal.....	94
Procesul de colonizare	41	Studiu de caz: Orașul medieval –	
Studiu de caz: Histria, Tomis și Callatis	43	spațiu al libertății	95
Războaiele grecilor	44	Studiu de caz: Cavalerism și onoare	96
Studiu de caz: Bătălia de la Maraton	46	Studiu de caz: Cruciadele	97
Alexandru Macedon și civilizația elenistică.....	47	Studiu de caz: Catedrale și universități	98
Frumos și cunoaștere în lumea greacă	49	Statele medievale: Franța, Anglia, Imperiul	
Studiu de caz: Acropola ateniană	51	Romano-German.....	99
Studiu de caz: Moștenirea lumii grecești	52	Studiu de caz: Lumea românească și statele	
Studiu de caz : Jocurile Olimpice în Antichitate .	53	medievale în secolele XIV-XV. Târgoviște,	
Evaluare	54	Suceava.	101
Unitatea 5 – LUMEA ROMANĂ	55	Studiu de caz : Diversitate culturală în lumea	
Fondarea Romei: istorie și legendă	56	românească: Brașov și Cluj	102
Statul roman	58	Evaluare	103
		Recapitulare finală	104
		Evaluare finală.....	107
		Dicționar selectiv de personalități istorice.....	111

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI

MANUALUL CUPRINDE
 varianta tipărită varianta digitală

Simboluri folosite
 în varianta digitală

- Rezolvă
- Privește
- Vizionează

Manualul este structurat în unități de învățare, care cuprind:

lecția propriu-zisă

aplicații (activități de învățare)

titlul lecției

textul lecției

idei principale

vocabular cu termeni istorici

În zilele noastre

surse istorice

Știați că?

Mediul natural și ocupațiile grecilor

Europa
 Legenda spune că Europa era o prințesă frumoasă. Regele lui Agenor, regele Feniciei, vizitase din întâmplare, în Zest și se îndrăgise de ea. În ziua în care se îndrăgise, regele Agenor a fost răpedit de Zeus și prins în tărâmul ei, Europa.

Cadrul natural-geografic al Greciei antice. În Antichitate, Grecia cuprindea zone din Europa, Asia și insulele din Marea Mediterană, Marea Egee și Marea Ionică. Grecia contemporană este situată în sudul Peninsulei Balcanice. Relieful muntos și golurile adânci au separat țara în trei regiuni naturale: Grecia de nord, Grecia de mijloc și Grecia de sud (Peloponez). Pe drumul apăsător al Ainei Mici, grecii au întemeiat orașe-staț. Afliș în contact cu marile civilizații ale Orientului Antic. În Italia, Grecia s-a dezvoltat în mileniul II î.Hr. și a dezvoltat influențe, ca urmare a legăturilor cu Egiptul și Fenicia.

Principalele ocupații ale vechilor greci. Grecii (vechii greci) s-au ocupat în sudul Peninsulei Balcanice la începutul mileniului al II-lea î.Hr. în mai multe etape. Primii au fost albi, care au creat cea mai veche civilizație, numită miceniană. Jonezii s-au stabilit în Grecia de mijloc, în insulele din Marea Egee și pe drumul apăsător al Ainei Mici. Ei au întemeiat cetatea Atena. Jonezii s-au stabilit în Grecia de nord și duranți în Grecia de sud, unde au fondat cetatea Sparta.

Sărbii Greciei erau în mare măsură agricultori. Relieful muntos și clima uscată au permis cultivarea plantelor adaptate la secetă: măslin, struguri, vișni, etc. Nu au fost condiții prietene creșterii animalelor mari. Dar resursele bogate ale tărâurilor largi, mestecești, fier, argint, aur) au favorizat dezvoltarea metalurgiei și a artei. Agricultura mării și malmăria insulară din jur au făcut din greci buni negustori, constructori de nave și marnari pretepatici. Așa au construit principalele drumuri comerciale, canalele cu profesorii lor ajungând în regiuni îndepărtate.

Tărâful Greciei Antice a fost locul primilor civilizații de pe continentul european.

Modul de viață. Alimentatia obișnuită a grecilor se compunea din lapte de dină de orz sau secară, măslină, smochine, legume și vin. În unele regiuni, laptele și bănușăria erau consumate ca desert. Îmbăcămintea era realizată în casă, din țesături sau lână. În vâzga de familie, autoritatea aparținea tatălui. Femeile aveau o anumită rezervă (ginecei) și pălăvia sau lucrăci.

În zilele noastre

Grecii sunt renumiți pentru calitatea tehnicii de măslină, bronzului, sticlăriei și ceramicii. Turismul asigură o parte importantă a veniturilor grecilor.

ACTIVITĂȚI
 1. Relieful Greciei

IN ZILELE NOASTRE.
 Grecii sunt renumiți pentru calitatea tehnicii de măslină, bronzului, sticlăriei și ceramicii. Turismul asigură o parte importantă a veniturilor grecilor.

Știați că?
 „Județul Iclăș” al grecilor era uleul de măslină? Era folosit ca monedă de schimb pentru bronz, îmbăcămintele de lână, vasele scurte și vasele de călătorie.

Știați că?
 „Județul Iclăș” al grecilor era uleul de măslină? Era folosit ca monedă de schimb pentru bronz, îmbăcămintele de lână, vasele scurte și vasele de călătorie.

Știați că?
 „Județul Iclăș” al grecilor era uleul de măslină? Era folosit ca monedă de schimb pentru bronz, îmbăcămintele de lână, vasele scurte și vasele de călătorie.

STUDIU DE CAZ

RECAPITULARE FINALĂ

EVALUARE

DICTIONAR SELECTIV

Studiu de caz

ORAȘUL-STAT BARIJON

RECAPITULARE

EXERCITII DE APLICARE

Recapitulare finală

SUBIECTE	CONȚINUTURI	TESTURI
1. LIZIVAREA ISTORICĂ	SUBIECTE PRIMARE - evoluția, sensul, noțiunea, caracteristicile de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România	SUBIECTE SECUNDARE - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România
2. PRISTORIA	Practici rituale - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România	Societate - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România
3. ARTEA ȘI CREAȚIA	Arta și creația - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România	Arta și creația - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România
4. CIVILIZAȚIA	Arta și creația - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România	Arta și creația - evoluția de la începutul și sfârșitul perioadei - lizivarea în Europa, în România

Evaluare

TESTURI

TESTURI DE EVALUARE

Dicționar selectiv de personalități istorice

A ALEXANDRU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

B BĂRBĂLESCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

C CAROL I (1839-1914) rege al României, rege al României, rege al României...

D DIMITRIE ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

E EȘTIU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

F FLOREȘTEANU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

G GHEORGHE ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

H HĂRĂBULESCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

I IONESCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

J JIȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

K KĂSTEL ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

L LĂSCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

M MACAREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

N NĂȘĂ ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

O OȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

P PĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

Q QUĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

R RĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

S ȘCĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

T TĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

U UȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

V VĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

W WĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

X XĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

Y YĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

Z ZĂȘCĂREȘCU ȘTEFAN (1824-1891) mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române, mareșal al Armatei Române...

MANUAL DE ISTORIE PENTRU CLASA A V-A

Competențe generale și specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu

- 1.1. Ordonarea pe criterii cronologice a faptelor/proceselor istorice
- 1.2. Identificarea diferențelor temporale dintre evenimente și procese istorice
- 1.3. Localizarea în timp și în spațiu a faptelor și/sau a proceselor istorice

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Folosirea termenilor de specialitate în descrierea unui eveniment/proces istoric
- 2.2. Relatarea unui eveniment/proces istoric, utilizând informații din surse istorice
- 2.3. Stabilirea de asemănări și deosebiri referitoare la evenimente/procese istorice, pe baza unor surse diferite

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Asumarea de roluri în grupuri de lucru
- 3.2. Descrierea rolului unor personalități în desfășurarea evenimentelor istorice

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1. Folosirea unor tehnici de învățare în rezolvarea sarcinilor de lucru
- 4.2. Utilizarea resurselor multimedia în scopul învățării.

1 ALFABETUL ISTORIEI RECONSTITUIREA TRECUTULUI

LECȚIA 1: IZVOARE ISTORICE

LECȚIA 2: PERCEPEREA TIMPULUI ȘI A SPAȚIULUI

CUNOȘTINȚE

În acest capitol vei descoperi informații interesante despre modul în care se scrie istoria, despre instrumentele și metodele care ajută la descoperirea urmelor vieții oamenilor din trecut, despre cât de importantă este activitatea cercetătorilor din diverse domenii care-i ajută pe istorici în munca lor.

COMPETENȚE

Prin realizarea activităților propuse, vei avea ocazia să analizezi și să compari urme ale vieții și activității oamenilor din diferite perioade ale istoriei, să folosești unitățile de măsurare a timpului istoric, să localizezi pe hartă spațiile în care au trăit primii oameni și să descrii modul în care viața și activitatea lor au fost influențate de mediul natural-geografic.

Ceasul solar a fost inventat de egipteni.

Clepsidra cu apă, Antichitate

Primul ceas public datează din 1335 d. H.

Ceasul astronomic din Praga, secolul al XV-lea d. H.

Pendulul este folosit din 1656 d. H.

Ceasul de mână este purtat din timpul Primului Război Mondial.

Izvoare istorice

Pictură rupestră
din peștera Lascaux, Franța.

Povestea unei surse istorice

În septembrie 1940 Marcel Ravidat se plimba cu câinele său, Robot, într-o regiune din sud-estul Franței. Câinele i-a atras atenția stăpânului asupra intrării într-o grotă. Marcel a decis să exploreze grotă împreună cu alți trei prieteni ai săi. După ce au înaintat aproximativ 15 metri în interiorul peșterii, au descoperit picturi rupestre de o frumusețe rară. S-a dovedit că au fost realizate de oameni care au trăit cu peste 17 000 de ani în urmă. Descoperirea lor a reprezentat o adevărată comoară pentru reconstituirea istoriei din acele vremuri îndepărtate.

DE REȚINUT!

- a. Istoria, împreună cu alte discipline auxiliare (arheologie, cronologie), reconstituie trecutul omenirii.
- b. Sursele primare, sursele secundare și istoria orală sunt principalele instrumente de lucru ale istoricului.
- c. Studiul istoriei ne ajută să înțelegem prezentul și să ne pregătim pentru viitor.

VOCABULAR

Arheologie = disciplină care se ocupă cu descoperirea și valorificarea științifică a urmelor materiale ale vieții și activității oamenilor din trecut.

Artefact = obiect, produs al activității umane.

Fosilă = rest sau urmă de organism animal sau vegetal, conservat în pământ.

De la Preistorie la istoria scrisă este un drum lung. Preistoria este cea mai îndepărtată și mai îndelungată perioadă din evoluția omenirii. Informațiile despre viața oamenilor preistorici sunt obținute doar pe baza cercetării izvoarelor nescrise, care sunt scoase la lumină de către arheologi. Aceștia pot fi considerați detectivi care caută urme ale prezenței omului: fosile sau obiecte ascunse în pământ, în peșteri sau în ape. Arheologii colaborează cu alți specialiști pentru a stabili vechimea obiectelor descoperite și pentru a le încadra în perioadele de timp corespunzătoare. După ce sunt datate, devin surse importante pentru scrierea istoriei și sunt expuse în muzee.

Odată cu apariția scrisului, sursele istorice s-au diversificat și au fost mai ușor de descifrat. Literatura, documentele oficiale, scrisorile oferă o imagine mult mai clară asupra vieții oamenilor din trecut.

Istoria orală. De-a lungul timpului, cunoștințele și experiențele umane s-au transmis din generație în generație și pe cale orală. Legende, miturile, poveștile, cântecele reprezintă surse pentru cercetarea istorică. Mărturiile și amintirile unor oameni care au fost implicați în diferite evenimente pot completa sau corecta aspecte mai puțin cunoscute, care nu apar în alte tipuri de surse istorice.

Importanța studiului istoriei. Sunt multe motive pentru care studiem istoria. Ea ne prezintă marea poveste a omenirii, de la origini până în zilele noastre. Pentru scrierea ei, istoricii analizează și interpretează *izvoare* sau *surse istorice*. Acestea pot fi informații scrise, urme materiale și alte tipuri de dovezi ale vieții și activității oamenilor din trecut. Cunoașterea istoriei ajută la înțelegerea prezentului. Evenimentele și realizările din trecut devin lecții de viață. Istoria ne oferă exemple de succes și modele de urmat, dar și greșeli care nu trebuie repetate. Prin cunoașterea trecutului, extragem învățăminte pentru acțiuni și decizii din viitor, pentru noi și familia noastră, dar și pentru comunitatea din care facem parte.

A. Instrumente de lucru ale istoricilor

Surse primare: provin de la persoane care au luat parte sau au fost martore la un eveniment.

Surse secundare: provin de la persoane care nu au fost martore la eveniment, dar se bazează pe informațiile oferite de sursele primare. Când istoricii au la dispoziție doar surse secundare, este foarte important să fie atent selectate, analizate și comparate.

• Pornind de la definițiile de mai sus, menționați trei exemple de surse istorice primare și trei exemple de surse istorice secundare. Explicați diferența dintre ele.

B. „Dacă ne îndreptăm spre răsărit, în Grecia, Asia Mică, Palestina, Egipt sau Irak, sau spre sud, în Mexic, Guatemala și Peru, vom găsi oameni care răscolesc ruinele frumoase și triste. Ei vor să reînvie civilizații pierdute și pe acei oameni aproape legendari – regi, preoți, ostași, artiști și unii meșteșugari – care, înainte de a fi dispărut, au lăsat opere care ne uimesc și astăzi. Acești oameni se numesc arheologi.”

(Anne Terry White, *Lumi dispărute*)

• Precizează, pe baza textului, scopul muncii arheologilor. Compară munca arheologilor cu cea a istoricilor. Menționează o asemănare și o deosebire.

C. „În rostul cunoașterii faptelor omenești, învățătura va fi temeinică și rodnică, dacă afli într-o faptă strălucită o pildă luminoasă și un îndemn puternic, ca să-ți zidești o viață nouă, adevărată, pentru binele și propășirea ta, dar mai ales a patriei tale, și să te ferești de ceea ce a fost rușinos și urât la începutul ei dintâi, și dăunător și meritând osândă, prin sfârșitul josnic al faptelor.”

(Titus Livius, *De la întemeierea Cetății*)

1. Precizează, pe baza sursei C, două avantaje ale cunoașterii faptelor omenești.

2. Imaginați-vă că lucrați într-un grup de cercetători alcătuit din arheologi, geografi, istorici, muzeografi. Alegeți fiecare dintre voi un rol. Descrieți cum veți proceda, în funcție de rolul pentru care ați optat.

D. Asociază activitatea din imaginea alăturată cu unul din rolurile de mai sus.

Șantier arheologic complex: cea mai veche construcție religioasă realizată de om, mileniul al X-lea î. H., sud-estul Anatoliei (Turcia).

ȘTIAȚI CĂ?

- ✓ Umbra Obeliscului din Luxor arăta trecerea timpului?
- ✓ Până în secolul al XIV-lea nu au existat ceasuri în casele oamenilor?
- ✓ Orologiul din Praga afișează poziția Soarelui și a Lunii, semnele astrologice și numele sfântului din ziua respectivă?
- ✓ Primul ceas de buzunar a fost inventat de un german în 1510 și nu indica decât ora, fără minute?

Primul calculator științific din lume, vechi de 2000 de ani. Măsoară poziția soarelui, a lunii sau a planetelor după introducerea unor date.

DE REȚINUT!

- a. Erele sunt delimitate prin raportarea la un eveniment important.
- b. Evenimentele care s-au produs înainte de anul 1 fac parte din era de înainte de Hristos (î. H.) și sunt plasate pe axa timpului în ordine descrescătoare, de la cel mai îndepărtat la anul 1.
- c. Evenimentele care s-au produs după anul 1 fac parte din era de după Hristos (d. H.) și sunt în ordine crescătoare, de la anul 1.

VOCABULAR

Continent = suprafață vastă de pământ, mărginită total sau parțial de mări sau oceane.

Cronologie = de la *cronos* – timp și *logos* – știință, disciplina care se ocupă cu datarea evenimentelor și măsurarea timpului.

Eră istorică = perioadă care are ca reper un eveniment real sau imaginar, pentru numărarea anilor.

Spațiu istoric = teritoriu sau zonă geografică în care a avut loc un eveniment istoric.

Perceperea timpului și a spațiului

Primul calendar

Se pare că primul „calendar” din lume a fost realizat cu 17 000 de ani în urmă pe un os de vultur, pe care un vânător din Epoca de Piatră a însemnat fazele Lunii. Era un ceas rudimentar, după care primele comunități umane se orientau și își organizau activitățile. Cu ajutorul acestor însemnări, primii oameni anticipau migrațiile păsărilor, identificau perioadele cele mai potrivite pentru vânătoare și stabileau anumite ritualuri și ceremonii religioase.

Timpul istoric. Oamenii au fost preocupați dintotdeauna de ritmul vieții. Însă, în trecut timpul nu era calculat și măsurat cu exactitatea din zilele noastre. La început, s-au orientat în funcție de schimbarea anotimpurilor și de alternarea luminii cu întunericul. Pe măsură ce ocupațiile oamenilor s-au diversificat, au fost realizate primele calendare. Acestea se bazau pe fenomene naturale cu o anumită periodicitate sau pe rotația Lunii în jurul Pământului. Calendarul solar, utilizat în zilele noastre, are în vedere rotația Pământului în jurul Soarelui.

Cum măsurăm timpul istoric? Pentru istorici, stabilirea succesiunii evenimentelor pe axa timpului are o mare importanță. Ei apelează la cronologie pentru măsurarea timpului și pentru datarea evenimentelor istorice. Încă din cele mai vechi timpuri, astronomia a oferit unitățile fundamentale pentru măsurarea timpului: ziua, luna și anul. Pentru o datare mai precisă, specialiștii au folosit și unități de timp mai mici decât ziua (*ora*, *minutul*, *secunda*), precum și unități mai mari decât anul: *deceniul*, *secolul* sau *veacul* și *mileniul*. Pentru perioadele foarte mari de timp se folosește cea mai mare unitate de măsură – *era istorică*.

Spațiul istoric. Istoria nu se desfășoară doar în timp, ci și în spațiu. Pentru a explica modul în care omenirea a evoluat în interacțiune cu mediul înconjurător, istoricii au nevoie și de cunoștințe de geografie. Ei trebuie să identifice locul unde s-au petrecut evenimentele și să explice modul în care cadrul natural geografic a influențat viața și activitatea oamenilor. Geografia vine în sprijinul istoriei cu hărți, pe care sunt reprezentate continentele, formele de relief, oceanele, mările, cursurile de ape ș.a.

Trăsăturile culturale și comportamentale ale oamenilor se diferențiază și în funcție de spațiul istoric din care provin, precum și de timpul istoric în care au trăit.

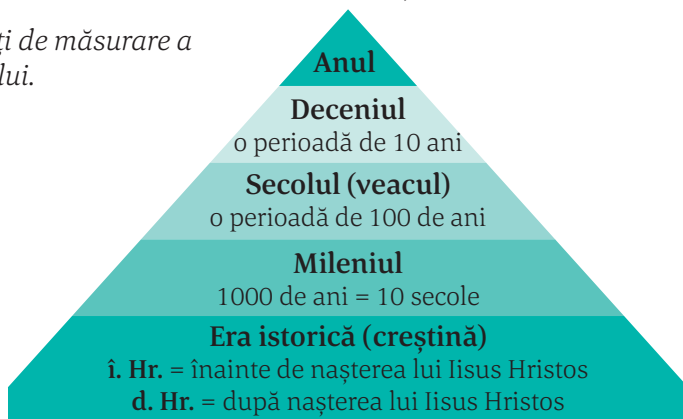
ACTIVITĂȚI

A. Planiglobul.

- Studiază harta cu atenție și localizează continentele și oceanele reprezentate. Precizează trei continente și trei oceane identificate.

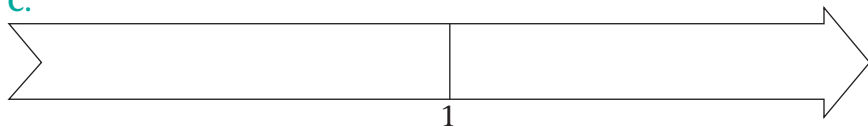
B. Unități de măsurare a timpului.

- Folosind unitățile de măsurare a timpului din piramida de mai sus, completează secolele și milenii în care se încadrează datele de mai jos:

Data	Mileniul	Secolul
271		
1989		
2017		

C.

- Desenează o friză cronologică după modelul de mai sus. Colorează cu roșu perioada corespunzătoare erei de înainte de Hristos și cu albastru era de după Hristos. Caută semnificația istorică a următoarelor date și plasează-le pe axă, în ordinea cronologică a desfășurării lor: 44 î. H.; 753 î. H.; 1918; 106; 2007.

ÎN ZILELE NOASTRE:

- ✓ Progresele înregistrate în tehnologiile de informare și comunicare i-au determinat pe unii specialiști să afirme că omenirea a intrat într-o nouă eră a Internetului, dat fiind numărul tot mai mare al orelor petrecute în mediul on-line.
- ✓ Dezvoltarea tehnologiei GPS (*Global Positioning System*) vine în ajutorul oamenilor cu date mult mai exacte și ne ajută să utilizăm hărțile pentru a ne orienta în locuri mai puțin cunoscute.

Calendarul cu 12 luni pe care îl folosim în zilele noastre a fost folosit de romani în Antichitate și avea la început 10 luni. Lunile ianuarie și februarie au fost introduse mai târziu. Prima zi a anului – 1 ianuarie – a fost stabilită de Iulius Caesar (100–44 î. H.). De aceea, se numește **calendarul iulian**.

ȘTIAȚI CĂ?

- ✓ Dacia, strămoșii românilor, aveau cunoștințe înaintate de astronomie și foloseau un calendar anual foarte apropiat de cel din zilele noastre?
- ✓ Intervalul de 5 ani se mai numește cincinal sau lustru?

Evaluare

Fosile preistorice.

A. „Arheologia nu mai poate fi considerată, deja de multă vreme, o știință legată de anticari, ea reprezentând un cuprinzător mănunchi de direcții de cercetare, în care, de exemplu, științele naturii joacă un rol de seamă. De la fizică așteptăm datări precise ale resturilor organice, obținute pe baza măsurătorilor cu radiocarbon. (...) Științele geografice înlesnesc reconstituirea schimbărilor peisajului în decursul ultimelor milenii. Biologia este o parte componentă a oricărui șantier arheologic, oferindu-ne explicații asupra speciilor de animale vâdate și de animale domestice crescute, asupra speciilor de plante culese și cultivate, dar și asupra felului în care oamenii tratau problema resurselor naturale.”

(Svend Hansen, *Descoperiri arheologice din Germania*)

- Citește cu atenție textul. Completează un tabel după modelul dat:

Disciplina/domeniul de cercetare	Cum contribuie la cercetarea istorică?
Fizica	
Biologia	
Geografia	

B. Tipuri de calendare

Nume	tip	Număr de luni într-un an	Număr de zile într-un an	Număr de zile într-o lună	Număr de zile într-o săptămână	Zile în plus	Luni în plus
Gregorian	Solar	12	365 sau 366	28, 29, 30 sau 31	7	da	nu
Iulian	Solar	12	365 sau 366	28, 29, 30 sau 31	7	da	nu
Evreiesc	Solar și lunar	12 sau 13	353, 355, 383 sau 385	29 sau 30	7	da	da
Islamic	Lunar	12	354 sau 355	29 sau 30	7	da	nu

1. Citește informațiile din tabel și notează două asemănări și două deosebiri între două dintre calendarele prezentate.

2. Construiește o axă a timpului, pe care să notezi două momente mai importante din viața personală. Stabilește care dintre acestea este mai apropiată de ziua în care realizezi exercițiul.

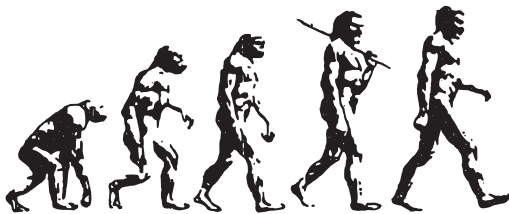
3. Imaginează-ți că ești muzeograf. Trebuie să realizezi o expoziție cu titlul *Instrumente de măsurare a timpului*. Precizează trei astfel de instrumente și ordonează-le cronologic, conform folosirii lor de-a lungul istoriei.

Calendarul evreiesc.

2 PREISTORIA

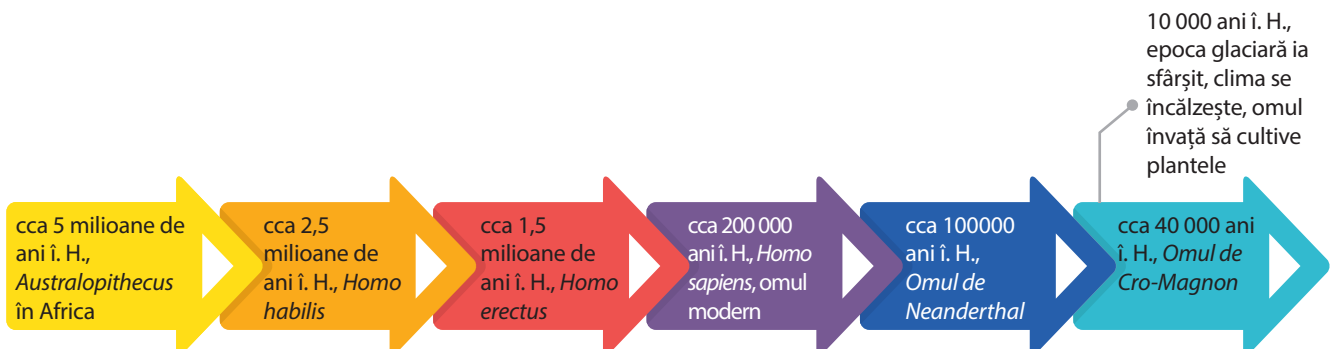
- LECȚIA 1: PRIMII OAMENI
- LECȚIA 2: REVOLUȚIA NEOLITICĂ
- LECȚIA 3: INVENTAREA METALURGIEI

CUNOȘTINȚE

În acest capitol vei afla informații despre cei mai vechi strămoși ai omului modern, despre modul în care primii oameni au reușit să supraviețuiască într-un mediu neprietenos și să creeze primele opere de artă.

COMPETENȚE

Prin analiza surselor istorice vei reuși să descoperi noi informații privind viața oamenilor în Preistorie, să te orientezi pe hărțile istorice, să utilizezi corect limbajul istoric și să apreciezi realizările primelor comunități umane în domeniul artelor și al credințelor religioase.

Primii oameni

Australopithecus afarensis – „Lucy”.
Reconstituire digitală.

DE REȚINUT!

- a. Primii oameni au trăit în Africa, de unde s-au răspândit apoi în întreaga lume.
- b. Oamenii au evoluat ca urmare a nevoii de adaptare la mediul înconjurător.
- c. În Paleolitic, oamenii au creat unelte simple, au învățat să producă focul, au utilizat limbajul și au manifestat primele preocupări artistice.

VOCABULAR

Antropogeneză = procesul apariției și evoluției speciei umane.

Nomad = persoană sau grup de persoane care se mută dintr-un loc în altul, nu are o așezare stabilă.

Paleolitic = de la *palaios* – vechi, *lithos* – piatră, prima perioadă din evoluția omenirii, numită și *Epoca Veche a Pietrei*.

Poveste începe cu „Lucy”

... într-o dimineață de duminică de la sfârșitul lunii noiembrie 1974, cercetătorii săpau într-un loc izolat din regiunea Afar, Etiopia de astăzi. La un moment dat, antropologul Donald Johanson a descoperit o mică bucată de schelet, care se va dovedi mai vechi de 3 milioane de ani. În urma cercetării acestuia, s-a ajuns la concluzia că este vorba despre o femelă, care a fost numită „Lucy”, după o melodie a formației Beatles, pe care o ascultau în acel moment. „Lucy” părea să se afle la jumătatea drumului între maimuțe și oameni: avea forma și dimensiunea craniului de maimuță, dar putea să meargă biped.

Africa – „leagănul omenirii”. Cele mai importante descoperiri arheologice realizate până în prezent demonstrează faptul că primii oameni au trăit pe continentul african. În părțile de sud și de est ale Africii au fost descoperite numeroase fosile, printre care și *Lucy*. Acestea au aparținut celor mai îndepărtați strămoși ai omului modern, hominizilor ***Australopithecus***. Cu o înfățișare apropiată de cea a maimuței, aceștia aveau mersul aproape vertical și utilizau membrele superioare pentru a-și asigura hrana. Tot în Africa, au fost descoperite fosilele primului om capabil să producă unelte, ***Homo habilis***. El avea o capacitate craniană mai mare și a produs primele unelte cu ajutorul cărora s-a adaptat la condițiile de mediu.

Răspândirea primilor oameni. Mersul biped și poziția complet verticală a lui ***Homo erectus*** au fost pași importanți în evoluția omului. Căutând noi surse de hrană, oamenii au migrat și dincolo de spațiul Africii, ajungând în zone din Asia și Europa. ***Omul inteligent, Homo sapiens***, cu o capacitate craniană sporită, a făcut progrese noi în dezvoltarea limbajului și a manifestat primele preocupări artistice. În această etapă, oamenii au ajuns la înfățișarea actuală și erau răspândiți în întreaga lume, din America până în Oceania.

Primii oameni și mediul înconjurător. Viața primilor oameni era în totalitate dependentă de natură. O lungă perioadă de timp, denumită și **Paleolitic**, oamenii s-au hrănit cu ceea ce le oferea natura: plante, rădăcini, semințe, fructe, pești, animale ș.a. Pentru a-și procura mai ușor hrana, ei și-au confecționat primele unelte din lemn, piatră cioplită, os și corn. Descoperirea focului a însemnat hrană mai gustoasă, căldură, lumină, dar și un important mijloc de apărare. Primii oameni erau nomazi și trăiau sub cerul liber sau în adăposturi oferite de natură: peșteri, caverne, maluri înalte ale râurilor ș.a. Mediul înconjurător a reprezentat și sursa de inspirație pentru primele manifestări artistice. Desenele descoperite pe pereții peșterilor înfățișează animale, păsări, reptile, pești, uneori și siluete umane.

ACTIVITĂȚI

A. „Este foarte probabil ca Africa să fi fost inițial populată de maimuțe superioare, astăzi dispărute, înrudite strâns cu gorila și cimpanzeul: și cum aceste două specii sunt astăzi cele mai apropiate rude ale omului, este mai plauzibil să presupunem că strămoșii noștri timpurii au trăit pe continentul african decât în altă parte.”

(Ch. Darwin, *Originea speciilor*)

• Precizează zona geografică în care au trăit primii oameni. Menționează două motive pentru care primii oameni au trăit în această zonă.

B. „Apariția artei este, în primul rând, rezultatul observației de către omul *sapiens* a mediului înconjurător, a ceea ce îi condiționează mai mult existența, a animalelor pe care le vâna, a grupului în care trăia. (...) Desenele și inciziile de pe pereții peșterilor reprezintă foarte rar figuri umane; încă și mai rar păsări, reptile sau pești; iar plante, deloc. În schimb, abundă figurile de animale: mamut, urs, bizon, cal, cerb, ren, țap de munte.”

(Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*)

• Menționează tipul uman care manifestă primele preocupări artistice. Identifică paragraful din lecție în care este precizat acest aspect.

Peștera Chauvet, sudul Franței, descoperită de Jean-Marie Chauvet în 1994.
Cele mai vechi picturi rupestre cunoscute, datând de 32 000 de ani.

1. Compară imaginea din sursa C cu informațiile oferite de sursa B. Precizează două asemănări în privința primelor manifestări artistice ale oamenilor preistorici.

2. Menționează trei animale pe care le recunoști.

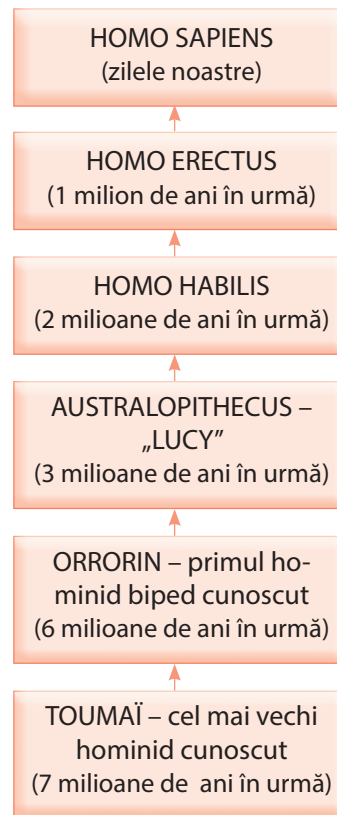

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Este important să înțelegem că avem un început comun, iar asemănările dintre oameni sunt mult mai numeroase decât diferențele.

✓ Cercetările privind apariția și evoluția omului continuă. Pot apărea interpretări noi sau pot fi făcute alte descoperiri care să completeze sau chiar să schimbe teoriile actuale.

Evoluția omului.

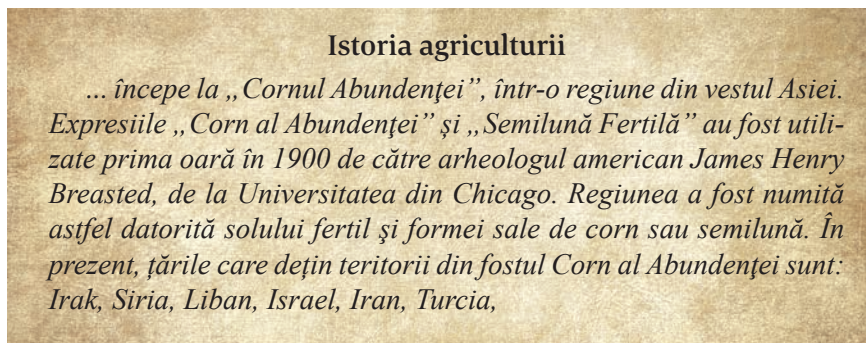
ȘTIAȚI CĂ?

✓ Pământul a cunoscut perioade când mari suprafețe ale planetei au fost acoperite de gheață? Perioadele de îngheț, care puteau dura și mii de ani, se numesc *glaciațiuni*. Între glaciațiuni, clima se încălzea. Extinderea, deplasarea sau retragerea ghețarilor au determinat modificarea faunei și florei pe glob.

Revoluția neolitică

Arta culturii neolitice Cucuteni.

Istoria agriculturii

... începe la „Cornul Abundenței”, într-o regiune din vestul Asiei. Expresiile „Corn al Abundenței” și „Semilună Fertilă” au fost utilizate prima oară în 1900 de către arheologul american James Henry Breasted, de la Universitatea din Chicago. Regiunea a fost numită astfel datorită solului fertil și formei sale de corn sau semilună. În prezent, țările care dețin teritorii din fostul Corn al Abundenței sunt: Irak, Siria, Liban, Israel, Iran, Turcia,

DE REȚINUT!

a. Primii oamenii au învățat să se adapteze la mediul natural, au confecționat și perfecționat uneltele, au descoperit noi surse de hrană.

b. Primele așezări umane stabile sunt urmări ale noilor ocupații: cultivarea plantelor și creșterea animalelor.

c. Creativitatea oamenilor s-a manifestat prin dezvoltarea limbajului, a credințelor și a primelor realizări artistice.

VOCABULAR

Ginta = grup de oameni cu un strămoș comun.

Lacustră = locuință construită pe stâlpi, deasupra apei.

Neolitic = din greacă: *neos* – nou, *lithos* – piatră, adică Epoca Nouă a Pietrei, caracterizată prin folosirea noilor tehnici de prelucrare a pietrei, șlefuitul și perforatul.

Sedentar = persoană, grup uman care se stabilește într-un loc.

Trib = comunitate umană alcătuită din mai multe ginți sau familii, care locuiesc pe un anumit teritoriu, sub autoritatea unui conducător.

Schimbări în viața oamenilor. „Revoluția neolitică” a însemnat trecerea la o nouă etapă în evoluția omenirii. Încălzirea climei a produs schimbări importante în evoluția plantelor și animalelor, dar și în viața oamenilor. Omul a început să controleze mediul în funcție de nevoile de hrană, adăpost și apărare. A selectat din natură plante, pe care a început să le cultive, a domesticit animale pentru hrană, îmbrăcăminte, apărare sau pentru a servi la transport. Credințele oamenilor erau strâns legate de viața de zi cu zi. Pentru a obține recolte bogate, au început să divinizeze elemente ale naturii: pământul, soarele, apa.

Sedentarizarea grupurilor umane. Noile ocupații au determinat trecerea comunităților umane de la viața nomadă la viața sedentară. S-au întemeiat primele așezări umane și s-au perfecționat tehnicile de construcție a locuințelor. Cei mai mulți oameni s-au așezat în apropierea cursurilor de apă. Primele locuințe erau sub formă de colibe cu pereți de lut, piatră sau lemn, bordeie parțial îngropate în pământ, locuințe lacustre. Înmulțirea așezărilor umane a dus la formarea orașelor.

Economia. Principalele ocupații. După o lungă perioadă în care au vânat și cules, oamenii au început să producă hrană. Cultivarea plantelor și creșterea animalelor au determinat perfecționarea uneltilor prin noi tehnici de prelucrare a pietrei, precum șlefuirea și perforarea. Inventarea ceramicii a îmbunătățit modul de viață: cerealele

puteau fi depozitate, iar hrana rezista mai mult. Un alt progres a fost utilizarea pietrelor de moară pentru măcinarea grânelor și producerea făinii. Au început să fie realizate obiecte de îmbrăcăminte, prin tehnica torsului, a împletirii și a țesutului.

Case neolitice, Marea Britanie.

ACTIVITĂȚI

A. Originile agriculturii.

B. „Originea ei pare a se situa în momentul când omul a acoperit recipientele naturale (de ex., un dovleac sau o nucă de cocos) ori un mic coș împletit din nuiele, cu un strat de argilă spre a-l face impermeabil, și când apoi a putut în felul acesta să încălzească la foc conținutul lor. (...) Avantajele pe care le prezenta recipientul de lut (la început uscat la soare, apoi ars într-un cuptor) erau multiple: argila era un material la îndemână, modelarea ei era ușoară.”

(Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*)

• Precizează două avantaje ale utilizării vaselor de ceramică și două întrebări din zilele noastre.

C. „Este probabil că exploatarea vitelor s-a limitat la început la carnea de consum și că numai cu timpul s-au descoperit și celelalte resurse pe care le oferea (...) recolta era mai abundentă pe pământurile păscute de vite. (...) Mai târziu, s-au gândit să folosească lâna oilor și a caprelor (...) că poate fi țesută sau bătută la puiă.”

(V. Gordon Childe, *Făurirea civilizației*)

1. Menționează două motive pentru care oamenii au domesticit și crescut animale.

2. Studiază harta. Identifică două animale domestice.

3. Imaginează-ți că trăiești în perioada *revoluției neolitice*. Realizează o scurtă descriere a vieții de zi cu zi, având în vedere:

a. locuința în care trăiești și tipul de așezare (oraș, sat); b. hainele pe care le porți; c. activitățile pe care le desfășori; d. uneltele și armele pe care le folosești; e. hrana pe care o consumi.

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Obsidianul, un material din care erau confecționate unelte și arme în Epoca Pietrei, este folosit în chirurgie.

ȘTIAȚI CĂ?

✓ *Cultura Cucuteni* poartă numele unei localități din județul Iași? Este pictată în alb, roșu sau negru, fiind specifică sfârșitului Neoliticului?

✓ *Gânditorul și femeia sa* au fost descoperiți la Hamangia? Bărbatul este în „poziție gânditoare”, iar femeia este în poziție de odihnă.

Inventarea metalurgiei

Arme și obiecte din Epoca Bronzului, descoperite pe teritoriul României.

„Metalul paradisului”

Explorând mormintele egiptenilor antici, arheologii au descoperit unelte și bijuterii din fier, datând din anii 4000 î. H. Se pare că acest metal provenea din meteoriți („stele căzătoare”). Egiptenii credeau că metalul care cobora din cer era un dar al zeilor și l-au numit „metalul paradisului”. Primele obiecte din fier erau rare și la fel de prețioase precum cele din aur.

Inventarea metalurgiei și trecerea la epoca metalelor. Primele obiecte de podoabă din aur și cupru au fost folosite din Neolitic. Acestea erau realizate din bucăți de metal preluate din natură și prelucrate rudimentar prin tehnica lovirii cu ciocanul. Prin turnarea metalului topit în diverse forme (matrițe) s-au obținut unelte și arme mai bune și mai rezistente decât cele din piatră: brăzdare pentru plug, seceri, coase, topoare, săbii. Primul metal folosit a fost cuprul (arama), urmat de bronz și fier. Inventarea noii tehnologii, metalurgia, a favorizat trecerea de la epoca pietrei spre epoca metalelor.

Metalurgia bronzului și a fierului. Cuprul era un metal moale și ușor de modelat, dar uneltele și armele nu erau rezistente. Oamenii au descoperit că prin amestecarea cuprului cu alte metale (cositor, plumb) se obține un material mai rezistent. Metalurgia bronzului a contribuit la îmbunătățirea și diversificarea uneltelor și a armelor. Rezervele naturale de cupru și cositor nu erau mari, bronzul ajungând în posesia unui număr mic de persoane. Căutarea de noi surse și modalități de prelucrare a metalelor au dus la descoperirea metalurgiei fierului. Deși presupunea tehnici mai complicate, fierul a fost preferat bronzului și a devenit materia primă folosită pentru unelte și arme. Zăcămintele se găseau din abundență, nu era necesară combinarea cu alte metale, iar fierul avea o rezistență sporită față de bronz.

„Revoluția metalurgică” a influențat viața oamenilor. Nevoia tot mai mare de obiecte din metal a condus la specializări în tehnicile de obținere și prelucrare. Surplusul de produse a încurajat schimbul de mărfuri și apariția monedei. Perfecționarea armelor a îmbunătățit tehnicile de luptă și de apărare. Astfel, au apărut diferențieri de avere și de statut în cadrul comunităților umane. Unii oameni au reușit să acumuleze bogății în urma participării la război, să stăpânească pământuri mai roditoare, devenind mai puternici. Alții s-au impus prin calitățile lor militare. O altă categorie cu autoritate era a celor care practicau ritualuri magico-religioase. S-a diferențiat astfel categoria dominantă a aristocrației, reprezentată de stăpânii de pământuri, războinici și preoți. Restul populației, producătorii de bunuri, era formată din agricultori, meșteșugari, păstori.

DE REȚINUT!

- Metalele se extrag din zăcămintele prin operațiunea de topire sau separarea de alte metale.
- Prelucrarea metalelor a însemnat un progres în dezvoltarea comunităților umane, dar și o împărțire a acestora pe criteriul specializării și puterii.
- Fierul rămâne o materie primă importantă în viața oamenilor.

VOCABULAR

Aristocrație = din greacă, *aristos* – cei mai buni; *kratos* – putere, grup de oameni care își impun autoritatea asupra celorlalți prin bogăție, competențe, origine socială.

Bronz = aliaj între aramă (cupru) și staniu (cositor).

Metalurgie = tehnica extragerii metalelor din zăcămintele care se găsesc în natură și a prelucrării acestora în stare pură sau în diferite aliaje; presupune topirea și turnarea metalului în matrițe (forme).

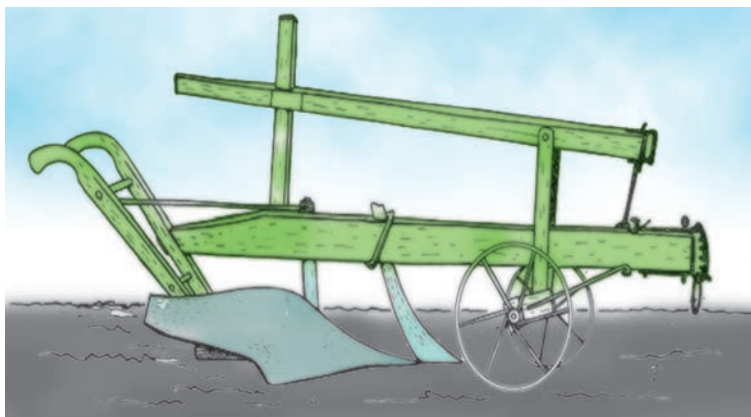
ACTIVITĂȚI

A. Se știe că *primitivii*, ca și populațiile preistorice, au prelucrat fierul meteoritic cu mult înainte de a fi învățat să utilizeze minereurile fieroase superficiale. (...) Metalurgul, ca și fierarul, și ca și mai înainte olarul, este un «stăpân al focului». El operează prin foc trecerea de la o stare la alta a materiei. În ce-l privește pe metalurg, el accelerează «creșterea» minereurilor, le face «coapte» într-un interval miraculos de scurt. (...) Acesta este motivul pentru care în societățile arhaice topitorii și fierarii sunt renumiți ca «stăpâni ai focului», alături de șamani, vindecători și magicieni”.

(Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*)

1. Precizați o deosebire între modul în care era prelucrat fierul meteoritic și tehnica metalurgiei.
2. Menționați două avantaje ale „revoluției metalurgice”.

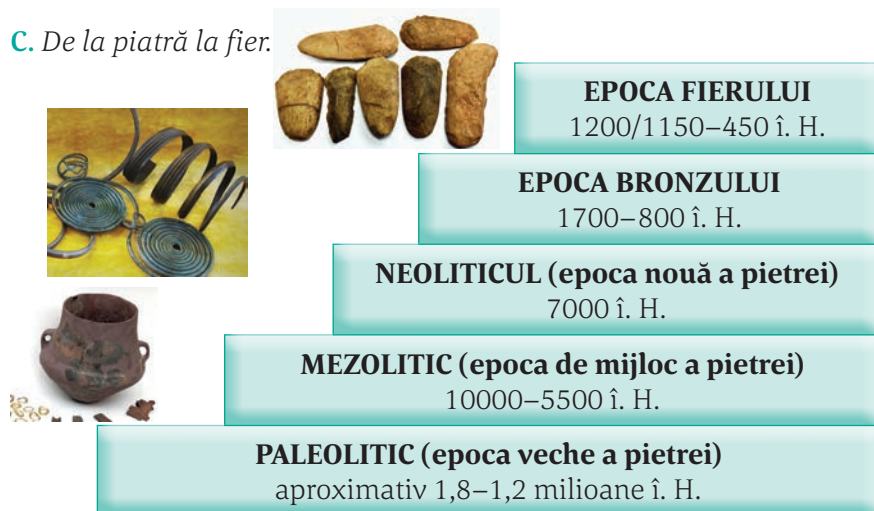
B.

Plugul cu brăzdar de fier.

- Caută pe Internet tipuri de plug folosite în zilele noastre. Precizează un motiv pentru care încă mai este folosit plugul tras de animale.

C. De la piatră la fier.

- Asociază fiecare obiect de mai sus cu perioada istorică potrivită.

ÎN ZILELE NOASTRE:

✓ Metalurgia este una dintre ramurile principale ale industriei moderne, care produce mare parte a obiectelor pe care le folosim.

Topor din Epoca Bronzului.

ȘTIAȚI CĂ?

✓ Metalurgia fierului s-a răspândit după ce meșteșugarii au descoperit procedeul „răcirii și călirii”?

✓ Legenda spune că inventatorul monedei a fost Cesus, regele Lidiei? Primele monede erau din electrum, un aliaj din aur cu argint.

Monedă, 350–300 î. H.

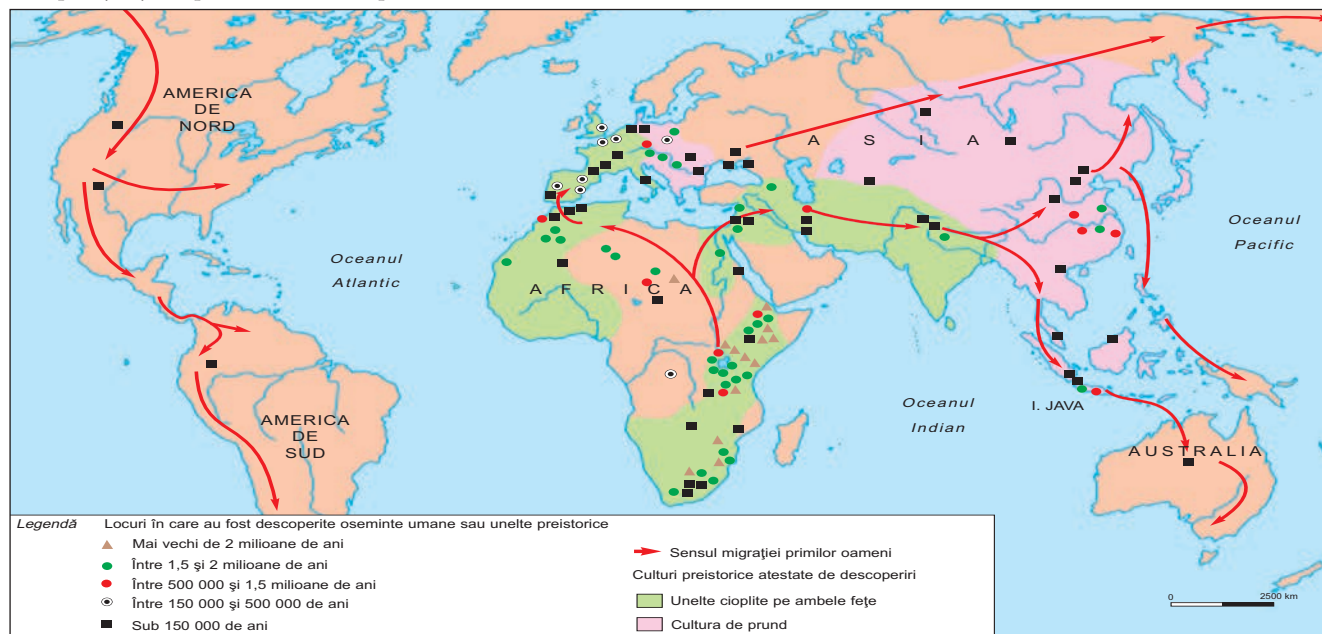
✓ Megaliții apar la sfârșitul Neoliticului și în Epoca Bronzului? Sunt pietre de mari dimensiuni, fixate vertical.

Magaliții din Stonehenge – monument dedicat zeilor, Marea Britanie, 3000 î. H.

Evaluare

A. Apariția și răspândirea omului pe Glob.

1. Localizează pe hartă principalele regiuni în care au fost descoperite fosile umane. Completează un tabel după modelul de mai jos:

Specia umană	Continentul	Perioada
Australopitecus		

2. Navighează pe Internet și în lumea cărților!

Organizează viața primilor oameni: a. Unde locuiau? b. Ce mâncau? c. Ce unelte foloseau? d. Cum reușeau să supraviețuiască? e. În ce fel exprimau frumosul?

B. „Membrele superioare ar fi putut cu greu deveni îndeajuns de apte pentru a făuri arme sau pentru a arunca pietre ori sulițe cu un scop anume, atâta vreme cât ar fi fost folosite pentru a susține întreaga greutate a corpului, sau atâta vreme cât ar fi fost specializate pentru cățărarea în copaci.”

(Ch. Darwin, *Descendența omului*)

- Menționează două avantaje ale poziției verticale adoptate de primii oameni.

C. „Sarcina grea de a curăța o bucată de pădure sau de a asana o baltă cere, mai mult decât vânătoria, participarea întregii comunități. De colaborarea dintre membrii comunității depind și lucrările de secare și de irigare, sau apărarea satului împotriva animalelor sălbatice și a inundațiilor.”

(V. Gordon Childe, *Făurirea civilizației*)

D. „O existență sedentară organizează altfel lumea decât o viață nomadă. Pentru agricultor, spațiul în care trăiește: casa, satul, ogorul, constituie «adevărata lume». «Centrul Lumii» este locul consacrat prin ritualuri și rugăciuni.”

(Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*)

1. Menționează, pe baza surselor C și D, o activitate care a contribuit la sedentarizare. Precizează două deosebiri între modul de viață nomad și cel sedentar.

2. Formulează un mesaj pentru colegii de clasă în care să subliniezi importanța colaborării în rezolvarea problemelor/proiectelor.

PACHETUL EDUCAȚIONAL
este compus din:

- ▶ **Manual** (carte + CD)
- ▶ **Caietul elevului**
- ▶ **Ghidul profesorului**

CORINT

ISBN: 978-606-94044-7-8

9 786069 404478

www.edituracorint.ro